

HUMANISTISCHE DOCUMENTATIEDIENST

BLEYENBURGSTRAAT 1, UTRECHT

Uitgave van de Stichting Humanistisch Centrum Mens en Wereld

VERSCHEIJNT PERIODIEK - ABONNEMENTSPRIJS fl. 3.- PER JAAR

Bij publicatie van gegevens, welke de Persdienst uit andere bladen heeft overgenomen, dient de oorspronkelijke bron te worden vermeld. - Postgiro No 304960 t.n.v. HUMANISTISCH VERBOND te UTRECHT - Telefoon K 3400-10163

SEPTEMBER 1956

5e Jaargang Nr. 5

I N H O U D S O P G A V E

I. HUMANISTISCH NIEUWS.

HUMANISTISCH VERBOND.

Blz.

Verslag Zomerschool

" 62/63/64

HUMANITAS, VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

a. Jaarverslag 1955

" 64

b. Bencemingen

" 64

c. Amersfoort start met gezinsverzorging

" 64

d. Bejaardencentrum te Zwolle

" 64

HUMANISTISCHE JONGEREN GEMEENSCHAP.

a. Nieuwe afdeling

" 64

b. Weekenden en conferenties

" 64/65

HUMANISTISCHE JEUGDBEWEGING.

Weekenden

" 65

STUDENTEN VERENIGING OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

a. Eerstejaars acties

" 65

b. Lustrum Socrates (afdeling Delft van de S.V.H.G.)

" 65

c. Landelijk dispuut

" 65

HUMANISTISCH THUISFRONT.

Aantal subsidiërende gemeenten

" 65

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP IN DE P.v.d.A.

Septembernummer Vernieuwing

" 66

RADIO NIEUWS.

Blz.
" 66

INTERNATIONALE LITERATUURDIENST.

" 66

II: VAN ALLE KANTEN.

Verontschuldiging aan het Eindhovens Dagblad inzake
H.J.G.-kwestie

" 66

Provinciale Overijsselsse en Zwolse Courant over bejaard-
dencentrum te Zwolle.

" 66

Amersfoortse Courant over gezinsverzorging Humanitas

" 66

De Driemaster (orgaan van de J.O.V.D.) over rapport
"Sociale Gerechtigheid"

" 67

Institut für Auslandbeziehungen over Humanisme in Neder-
land

" 67

HUMANISTISCH NIEUWS

Deze Documentatiedienst is nog niet zo veel omvattend als zij in het volle seizoen wel eens kan zijn, maar er was in deze na-komkommertijd toch nog wel zoveel nieuws, dat wij meenden U dit nummer niet te moeten onthouden.

HUMANISTISCH VERBOND.

Het orgaan van het Humanistisch Verbond "Mens en Wereld" geeft in zijn nummer van 18 augustus een uitvoerig verslag van de Zomerschool over Humanisme en Kunst, welke in juli van dit jaar te Amersfoort is gehouden. Uit dit verslag nemen wij hieronder enige gedeelten voor U over.

"Humanisme en Kunst", dit had de humanistische stichting "Socrates" gekozen als onderwerp van haar zomer-"school" 1956. Door vier uiterst bevoegde inleiders liet zij het van verschillende kanten belichten: prof. dr. G. Stuiveling ("De humanistische idee en de kunst van het verleden"), dr. A. Saalborn ("Modern humanisme en oude kunst"), W. Jos. de Gruyter ("De humanistische idee en de kunst van nu") en drs. H. Redeker ("Wordende kunst in een wordende samenleving"). Alle vier sprekers hielden inleidingen, die ruim anderhalf uur duurden (waarbij zij nogal eens de grenzen van hun onderwerp overschreden). Daarna werden die kauserieën in discussiegroepen uiteengerafeld, gekritiseerd of aangevuld. En tot slot besprak dan de inleider - ook al zeer uitvoerig - de vragen die sproten uit dat overleg-in-kleine kring.

Stuiveling baseerde zijn inleiding op een aantal duidelijk geformuleerde stellingen: kunst is typisch mensenwerk, zij is de onmiskenbare uitdrukking van de (een) persoonlijkheid, hetgeen vooral in de hedendaagse kunst kenbaar en herkenbaar wordt; schoonheid in de kunst is iets geheel anders dan schoonheid in de natuur. Menselijke schoonheid toont altijd haar doelgerichtheid: de kunstenaar wil iets, dat in hem leeft, uitdrukken. In de schoonheid der natuur herkennen wij geen doelgerichtheid.

Dit op een omljnd doel gerichte streven van de kunstenaar is ook herkenbaar in de godsdienstige kunst; de katedralen en alle middeleeuwse beeldende kunst hadden in wezen één doel: de meestal analfabetische toeschouwer met het goddelijke in contact te brengen.

Nader zijn stellingen verklarend zei Stuiveling, dat altijd een mens de schepper van een kunstwerk is, dat het objekt (de inhoud) daarvan vrijwel altijd de mens is (zelfs in de gewijde kunst is het godsdienstige als zodanig een onderdeel) en dat de waarnemer altijd een mens is, die het kunstwerk met zijn verlangens en emoties tegemoet treedt. Alle kunst is uit haar wezen dus antropocentrisch. d.w.z. zij gaat van de mens uit en is op hem gericht. Daarom meende Stuiveling dat de humanist, sterker dan wie dan ook, de gronden van alle kunst kan peilen.

Ook dr. A. Saalborn, die zich in zijn rede toespitste in benadering van de menselijke expressie in de kunst, poneerde enkele stellingen: kunst is altijd afspiegeling van het leven. Zij is herleving van het leven, op bijzondere wijze. Of, om het met de oude Grieken te zeggen: er is geen leven mogelijk met het a-muzische. Saalborn zag het als een der voornaamste taken van het hedendaagse humanisme, dat "muzische", dus de ontvankelijkheid voor kunst in de mens, te wekken. Want kunst gaat altijd van de mens uit en keert er naar terug.

Gevoelens van de kunstenaar, van de mens, worden onsterfelijk in het kunstwerk, waarin de muzisch gevoelige mens ook zijn eigen diepste ervaringen kan herkennen. Saalborn bleek teleurgesteld, dat het percentage kunstwaarderen nog zo gering is. Hij meende ook de hedendaagse kunstenaars daarvan een verwijt te moeten maken, omdat zij voor de ontvangende mens dikwijls zo moeilijk verstaanbaar zijn. De "Otoboe"-dichters verwees hij onmeedogend naar de mestvaalt.

"Hij die geleerd heeft kunst te doorvoelen, zal gelukkiger leven dan hij, die zich in deze spiegel van het leven niet herkent," zie Saalborn. Hij toonde - ondanks zijn soms felle kritiek - niet blind te zijn voor de drang der hedendaagse kunstenaars, ook het lelijke, het slechte, het

afschuwelijke uit te beelden. Dit demonstreerde hij met gedichten van Bloem, Hans Lodeizen en Paul Rodenko, maar naast deze dichters plaatste hij een Vasalis en een Aafjes, die het lelijke, slechte en afschuwelijke ontstegen zijn en weer de weg wijzen naar het waarlijk schone.

De Gruyter heeft met zijn heldere, onopgesmukte inleiding bij de meesten het pleit voor de eigentijdse kunst gewonnen. Zijn uitgangspunt was, dat juist het onomlijnde van het humanisme, dus zijn ondogmatische karakter, het als het ware voorbestemt de pleitbezorger te zijn van de hedendaagse en de wordende kunst.

Tweede uitgangspunt: de schilder en de komponist zijn vrijer in hun expressiemiddelen dan de dichter en de architect. De woordkunstenaar is onherroepelijk aan het woord - menselijk kommunikatiemiddel bij uitnemendheid - gebonden, de architect aan het doel van zijn bouwwerk. Schilder en komponist kunnen zich geheel "los" maken van enige binding of enig doel, maar stoten dan tevens op de barrière van moeilijker verstaanbaarheid voor toeschouwer of luisteraar. De schilder kan trachten zijn gevoelens alleen in kleuren en lijnen uit te beelden, en zich daarbij volkomen van iedere natuurlijke vorm abstraheren. Iets, wat trouwens de komponist reeds bijna twee eeuwen doet: hij gebruikt alleen klanken om zijn gevoelsleven een voor anderen waarneembare vorm te geven.

In geen tijd heeft de kunstenaar zoveel vrijheid gehad om te kiezen tussen de veelheid van stijlen, die zich aan hem voordoen. Doch die vrijheid is een gebonden vrijheid, zij is b.v. niet los te maken van de persoonlijkheid van de kunstenaar. Maar één ding is duidelijk: nooit is de kunst zo ondogmatisch geweest als nú, nooit heeft zij gedurfd zich zo vrij te geven. Zij is bij de benadering en expressie van het leven niet aan vaste, maatschappelijk of geestelijk gefixeerde lijnen gebonden, en daarmee heeft zij veel gemeen met het humanisme dat kerkloos, partijloos en dogmaloos is. Van "verwantschap" mag men niet spreken; die overeenstemming kan incidenteel zijn.

Om misverstanden te voorkomen gaf De Gruyter ook dadelijk de grote verschilpunten aan: de humanist acht zich verantwoordelijk voor "de ander", hij is actief in positieve zin en weet zich aan mensheid en wereld gebonden. De kunstenaar zegt: ik ben slechts verantwoording schuldig aan "de muze". Hij kan in grotere vrijheid zijn weg gaan. Die vrijheid kan ook destruktief zijn, kan ontaarden in anarchisme, en zodra dit het geval is meende De Gruyter daarover de staf te moeten breken.

Kunst is geen natuurverschijnsel, alle kunst is mensenwerk. Zij zoekt vaak wat achter, onder en boven de mens is. Daarom is de kunstenaar een "ander" mens dan de "gewone" mens, De Gruyter waarschuwde er ernstig tegen ons mensbeeld niet te projekteren in de kunst, en zeker niet boos te zijn op de kunstenaar, als hij zich soms (schijnbaar) onverstaanbaar uit. Hij is nu eenmaal "anders", hij kan verder en dieper schouwen dan de "gewone" mens.

Drs. H. Redeker, die het onderwerp behandelde "Wordende kunst in wordende samenleving", tekende eerst onze "krisis"-tijd, die er een is van heroriëntering op alle mogelijke gebieden, waarin de denkende mens beseft te staan in overgang, zich bezinnend op de wordende samenleving. Hij wordt bedreigd door een tekort aan visie, een gemis aan inzicht in het historische, dat elke samenleving uiteindelijk kenmerkt.

De kunst van nú heeft besef van de totaliteit van het menselijke zijn. Men moet wel de vraag stellen: "Waarheen leidt die kunst van nú, leidt ze wel ergens heen?" Daarbij moet men bedenken, dat kunst altijd iets heeft van eeuwigheid, dat zij staat "loodrecht op het historische". Zij heeft zin in zichzelf. Wat de kunstenaar van nú moet doen is zoeken naar een juiste verhouding tussen deze "zin-in-zichzelf" en het wordende in de mens, in de samenleving. Maar ook de toeschouwer, de luisteraar of de lezer moet zich met dit probleem realiseren. Hij mag kunst dus nooit benaderen met utilistische overwegingen.

Redekers inleiding culmineerde uiteindelijk in twee punten:

1. Juist naarmate de moderne mens streeft naar meer geborgenheid en veiligheid wordt het gevaar voor het ontstaan van innerlijke nood groter en heeft hij meer de kunst nodig, die ons weer in kontakt kan brengen met wat wij ontberen. "Is het niet opmerkelijk," zei Redeker, "dat het aantal wasmachines en koelkasten recht evenredig is met het

aantal zelfmoorden?" Dit achtte hij een probleem, dat zeker de humanist - die uit de aard van zijn leven levensoptimist is - moet doordenken.

2. De sociale revolutie, die zich momenteel voltrekt, en de artistieke revolutie zijn onverbrekkelijk verbonden. Zij zijn twee aspecten van één streven naar levensvernieuwing. Betreurenswaardig achtte Redeker het, dat alle groepen die met de wordende samenleving zoveel van doen hebben - ook het humanisme - voor de verhouding van kunst en samenleving nog te weinig oog hebben. "Men bedenkt liever nieuwe theorieën, vernieuwt slechts matig de intermenselijke verhoudingen en realiseert zich te weinig, dat kunst de kern van het mensenleven raakt."

Dr. Saalborn heeft het zaterdagmorgen nog aangedurfd, alles wat ons tijdens deze zo voortreffelijk geslaagde zomer-"school" boeide, in enkele kernachtige zinnen samen te vatten. Humanisme noemde hij uiteindelijk levensvorm uit geest, en kunst geest uit levensvorm. Uit deze twee tegendelen kan groeien de vergeestelijkte levensvorm, waarin humanisme en kunst elkaar in alle volheid ontmoeten. Dan zal kunst zijn essentieel voor het humanisme, en het humanisme onontbeerlijk voor kunst. Tot nu toe was het humanisme zich blijkbaar te weinig bewust van die affiniteit, en Saalborn hoopte, dat deze zomerschool een stoot in de goede richting zou betekenen.

J.v. Str.

-0-

HUMANITAS, VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

Jaarverslag.

Op het moment dat wij de copij voor dit nummer samenstellen, staat het jaarverslag over 1955 van Humanitas op het punt te verschijnen, als onderdeel van het orgaan der vereniging "Van Mens tot Mens".

Uit het jaarverslag blijkt dat het ledental in het jaar 1955 is gestegen van 9800 tot 10413.

Benoemingen.

Per 1 september 1956 is bij het Centraal Bureau van Humanitas aangesteld de Heer C. Uitenbogaard als secretaris van de sectie Gezinsvoogdij.

De afdeling Groningen heeft Mejuffrouw S. Meyer benoemd als maatschappelijk werkster.

Amersfoort start met gezinsverzorging.

Met ingang van 1 september is de afdeling Amersfoort begonnen met het gezinsverzorgingswerk. Mejuffrouw A. Steringa is als eerste gezinsverzorgster aangesteld. Men verwacht dat Mejuffrouw Steringa assistentie zal krijgen van een tweede kracht en enige gezinshulpen.

Bejaardencentrum te Zwolle.

Op initiatief van Humanitas heeft een initiatiefcomité Bejaardencentrum Zwolle de eerste stappen gedaan ter voorbereiding van de opzet van een Bejaardencentrum te Zwolle, in de eerste plaats bestemd voor buitenkerkelijken en vrijzinnigen.

-0-

HUMANISTISCHE JONGERENGEMEENSCHAP.

Nieuwe afdeling.

Op 2 september werd opgericht de afdeling Twente van de H.J.G.. Het voorlopig secretariaat is gevestigd bij Noor de Vries, Rietmolenstraat 20, Enschede.

Weekenden en conferenties.

In het vorige nummer annonceerden wij reeds het gespreksweekend, dat in september wordt gehouden.

Nu kunnen wij nog mededelen, dat in oktober (6 en 7) nog een studieweekend zal worden gehouden en in november een herfstweekend met als

onderwerp "De problemen van de samenleving van verschillende rassen". Men zal niet alleen spreken over "het" rassenproblemen, maar ook over emigratieproblemen, de situatie van de Indonesische repatriërenden enz.

Op 17 en 18 november zal een contactweekend met de VCJB worden gehouden. Onderwerp: de samenwerking van christenen en humanisten in het maatschappelijk leven.

-o-

HUMANISTISCHE JEUGDBEWEGING.

Van de zijde van de H.J.B. deelt men ons het volgende mede:

De H.J.B. heeft over de afgelopen maand weinig nieuws te vermelden, aangezien de werkzaamheden die werden verricht zich grotendeels "achter de schermen" afspeelden.

De voorbereidingen voor het a.s. kongres namen daarbij een belangrijke plaats in, evenals de vier weekends, die op 15/16 22/23 september in verschillende plaatsen van ons land gehouden worden. Deze weekends zullen een propagandistisch karakter dragen, waardoor we nieuwe leden hopen aan te trekken en de afdelingen een goede start voor het nieuwe seizoen willen geven.

Uit de afdelingen horen we niets dan goede voornemens en vooral veel plannen.

We blijven dus optimistisch!

-o-

STUDENTEN VERENIGING OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

De S.V.H.G. meldt:

In september en oktober zullen door de verschillende afdelingen de zgn. eerste-jaars-acties gehouden worden, die als doel hebben de S.V.H.G. onder de nieuw aangekomen studenten bekend te maken en als resultaat veelal, dat oudere-jaars lid worden.

Als bijzonderheden uit het winterprogramma moeten twee dingen genoemd worden. In de eerste plaats zal de vereniging "Socrates", d.i. de afdeling Delft der S.V.H.G. op 13 november haar 10-jarig bestaan vieren. In de lustrumweek zullen, in combinatie met de najaars-conferentie der S.V.H.G., verschillende lezingen plaats vinden, o.a. één door Hella Haasse. Daarnaast natuurlijk receptie en feestavond.

In de tweede plaats zal het komend studiejaar het experiment van het "landelijk dispuut" mogen beleven. In dit verband moet opgemerkt worden, dat de afdelingen in de S.V.H.G. door de aard der vereniging zeer sterk autonoom zijn; dit komt vaak het onderling contact tussen de afdelingen niet geheel ten goede. Om aan dit bezwaar tegemoet te komen zal nu in elke afdeling een dispuut georganiseerd worden over eenzelfde, van te voren overeengekomen onderwerp. Als onderwerp van dit jaar zullen de schrijvers ter Braak en du Perron dienen, die karakteristiek zijn voor de huidige stand van zaken in de Westerse cultuur en zo een uitstekende inleiding geven op de moderne problematiek. Het ligt in de bedoeling, dat de dispuuten van hun bevindingen verslag uit zullen brengen in het S.V.H.G.-orgaan "De Drupelsteen", voorzover dit niet tot herhalingen aanleiding geeft. Bovendien zal de aan het eind van het jaar te houden landelijke Voorjaars-conferentie aan het zelfde onderwerp gewijd zijn; daarbij wil men belangrijke figuren uit de hedendaagse literatuur verzoeken een lezing te houden en een discussie te leiden.

-o-

HUMANISTISCH THUISFRONT.

Het aantal subsidiërende gemeenten voor het jaar 1956 is gestegen tot 250. De laatste maal dat wij de stand vermeldten was in oktober 1955. Het aantal bedroeg toen 185.

-o-

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP IN DE P.v.d.A.

Het orgaan van de H.W.G., "Vernieuwing" heeft zijn september nummer bijna geheel gewijd aan de vrouw. Er zijn artikelen in opgenomen van Prof.Dr. W. Banning, Henriëtte Roland Holst, Anke Weidema en Meyer de Vries. De Redacteur van Vernieuwing, K. Timmerman, wijdt een bespreking aan het boek "Zelfportret als legkaart" van Hella Haasse. Op de voorpagina een spotprent op het kabinet, dat nog maar altijd zonder vrouw is.

-0-

RADIO NIEUWS.

Radiolezingen in de rubriek "Geestelijk Leven" in september

2 september :	Dr.V.W.D. Schenk	over: "Kan de psychiatrie helpen?"
9 september :	P.W. van der Vliet	over: "Om een menselijke taal".
16 september :	Mevr. A.C. Ploeg-Ploeg	over: "Gegrepen door een ideaal".
23 september :	Prof.Dr. T.T. ten Have	over: "De onvrijheden van de mens".

-0-

INTERNATIONALE LITERATUURDIENST.

Ook de internationale literatuur kent de komkommertijd. Daarom hebben wij ditmaal geen gegevens. Volgende keer beter, zullen we maar zeggen.

=====

VAN ALLE KANTEN.

Onze verontschuldiging aan het Eindhovens Dagblad. Wij hadden n.l. in het juli-nummer van de Documentatiedienst gezegd, dat dit blad wel allerlei critiek had op het kampreglement van de H.J.G., maar dat het de wijziging van dat reglement, zoals deze in de buitengewone algemene vergadering van 3 juni is tot stand gekomen, niet had vermeld. Dit laatste nu is onjuist. Het Eindhovens Dagblad heeft in haar editie van 5 juni (waaruit wij een artikel over de H.J.G. hadden aangehaald) tevens vermeld, dat het reglement gewijzigd is en hoe deze wijziging luidde. Deze mededeling stond op hetzelfde blad als het artikel. De knipseldienst, via welke wij het artikel hadden ontvangen, heeft ons de mededeling van de wijziging niet toegestuurd. Evenmin trouwens een ingezonden stuk met commentaar van de redactie, over de kwestie van het reglement van de H.J.G. Dat ingezonden stuk bevond zich op de zelfde pagina als het artikel en de mededeling.

In dat ingezonden stuk wordt de H.J.G. verdedigd. "Deze humanistische jongeren hebben de misdaad begaan, iets openlijk te behandelen, wat men normaliter achter driedubbele horren besmoest. Zoiets is wel dom, maar ik mag het toch wel" zegt de inzender o.m. De Redactie van het Eindhovens Dagblad komt hiertegen op met een beroep op de verantwoordelijkheid, welke de ouderen ten opzichte van de jongeren behoren te voelen.

-0-

Het plan voor een bejaardencentrum voor buitenkerkelijken en vrijzinnigen te Zwolle wordt uitvoerig weergegeven in een artikel in de Provinciale Overijsselse en Zwolse Courant van 9 augustus 1956.

-0-

De Amersfoortse Courant van 24 augustus heeft een aardig artikel over de gezinsverzorging van Humanitas welke op 1 september te Amersfoort is gestart.

-0-

De Driemaster, orgaan van de Jongerenorganisatie Vrijheid en Democratie, heeft in zijn julinummer een waarderend artikel over het rapport "Humanisme en Sociale Gerechtigheid" van het Humanistisch Verbond opgenomen. Speciaal in verband met het feit, dat het Centraal Kader van de J.O.V.D. dit werkjaar aandacht gaat besteden aan de sociale gerechtigheid, wordt de lezing van dit rapport aanbevolen door de schrijver van het artikel. De schrijver vindt in het rapport vele bij de liberalen bekende en gewaardeerde klanken. Natuurlijk heeft hij ook enige kritiek. Zo vindt hij b.v. dat de grenzen tussen socialisme en liberalisme in het rapport te veel worden vervaagd.

-0-

In de "Mitteilungen" van het Institut für Auslandbeziehungen komt, in het mei-juninummer 1956, een artikel voor onder de titel "Aufgaben der modernen Humanismus in der Holländischen Gesellschaft".

Het is geschreven door Hein Herbers te Bilthoven en geeft in zeer kort bestek een overzicht van de positie van de Humanistische Beweging in Nederland, haar werkzaamheden en de verschillende verenigingen en instellingen, welke hierbij behoren. Ook de I.H.E.U., de internationale organisatie, waarbij het Humanistisch Verbond is aangesloten, wordt genoemd.

Het artikel is geplaatst in het Hoofdstuk: Kirche und Humanismus, waaronder ook een artikel over de betrekkingen tussen Duitse en Nederlandse Katholieken is opgenomen en een stuk over de samenwerking tussen de Hollandse en Duitse Evangelische kerken.

=====